تلائم روایت حرف واحد و سبعة احرف در فضای مقرین و انعکاس آن در مقدمه تبیان

نکته دوم هم که نکته مهمی است. این را گفته ام اما باید همینطور جلو برویم تا به اطمینان بدون خدشه برسیم. سؤال این است؛ فرض میگیریم که منظور مرحوم شیخ از این عبارت، تعدد قرائات واقعی و جواز واقعی است. فعلاً حرف صاحب حدائق را کنار گذاشتیم. خب عبارت شیخ را چطور معنا میکنید؟ ««و اعلموا ان العرف من مذهب أصحابنا و الشائع من اخبارهم و رواياتهم ان القرآن نزل بحرف واحد»، فوری به ذهن میآید که خب تمام شد. شایع اخبار و مذهب این است که واحد است. پس شما نباید جواز قرائات را قبول کنید. چون یکی است. بقیه آن برای ناس است. برای غیر الله است. لذا «غیر» برای استدراک از این است که من، درست است که مذهب و روایت این است که قرآن حرف واحد است. اما تصور نکنید که ما قرائات را جایز نمیدانیم؛ «غیر انهم اجمعوا علی جواز القرائة». یعنی با اینکه روایتشان این است که حرف واحد است اما اجماع دارند که همه آنها درست است. این معنای جدیدی شد که با این قرینه متصله بیان شد.

سؤال مهم این است: این تناقض را شیخ چه میفهمیدند؟ این عبارت را چطور میفهمیدند؟ از طرفی حرف واحد است و از طرف دیگر اجماع دارند که همه آنها جایز است. این تناقض است! مذهب این است که قرآن یک حرف است و درعینحال اجماع دارند که همه قرائات «من الله» است. همه قرائات واقعاً جایز است. اینکه نمیشود. ما باید این را حل کنیم. یعنی به همین خاطر بود که صاحب حدائق فرمودند «صریحٌ». اگر این را نپذیرید، تناقض میشود. چون تناقض میشود پس صریح است. اینجا باید چه کار کنیم؟ نظیر چیزی را که دیروز عرض کردم را میخواهم عرض کنم، دنبالش بروید. تحقیق آن بر عهده ذهن شریف خودتان.

این چیزی که الآن میخواهم ادعا کنم غیر از آن چیزی است که چندین سال است جلو رفتهایم. ما که از مباحثه مجمع البیان به این علوم آمدیم زیر صفر بودیم. یعنی حتی معلومات متوسط این فضا را نداشتیم. من اگر بعضی از آنها را بگویم میخندید. روزی که مباحثه ما در این فضا رفت بعضی از چیزها را بگویم میخندید. راست هم میگویید. ولی خب واقعیت این بود. ما در کلاس اصلاً مباحث کلاسیک را نمیدانستیم. خب کلاس آن نرفته بودیم. فعلاً یک بحثی مطرح شده بود و جلو آمده بودیم.

شاگرد: اشکال مشترک الورود است.

استاد: البته از یک حیث ما کلاس آن نرفته بودیم ولی الآن فایل ها هم موجود است. خدا را شکر می‌کنم. چرا! چون وقتی ابتدا به کلاس اقراء می‌روی ذهنمان شکل می‌گیرد، ما چون هیچی ندانستیم و خالی الذهن بودیم؛ همینطور می‌رفتیم یکی نکته‌ای پیدا می‌کردیم و در مباحثه می‌گفتیم. ذهن ما به نکاتی متوجه شده که اصلاً در کتابها نیست. اگر اینها درست باشد مغتنم است. اگر غلط باشد که وقتی آدم پیشرفت کرد می‌بیند که توهم بود. اما اگر بعضی از نکات آن درست باشد نکات مهمی است. و لذا عرض کردم آقای هادی فضلی با دید مثبتی در کتابشان جلو می‌روند، اما چون مباحثه ما به این صورت بود بسیاری از مطالب ایشان را ذهن من قبول ندارد. شواهدی هم برای آنها دارم. یعنی با یک نگاه کاملاً مثبت بود. و حال اینکه وقتی ما شروع کردیم عینک و دید ما کاملاً حساس بود. مثلاً نگاهی که به این مجاهد داشتیم صد در صد منفی بود. اما نگاه آقای هادی فضلی به این مجاهد صد در صد مثبت است. نگاه کنید. خیلی تفاوت می‌کند.

نقش ابن مجاهد در مقابله با شیعه بواسطه تسبیع سبع

ما می‌گفتیم ابن مجاهد زرنگ بود؛ می‌دیدی که راضی‌ها دارند گازانبری می‌آیند تا بغداد را محاصره کنند، مصر به دست فاطمیین افتاده بود و ایران هم در دست آل بویه بود. ابن شنبوذ هم در بغداد آمده بود؛ نمازِ جماعتی می‌خواند که در نمازِ جماعت قرائات شاذه را می‌خواند که محتوای همه آنها به نفع شیعه می‌شد. او مسلماً سنی بود. خودشان هم می‌دانستند. اما قرائاتی را که گرفته بود به نفع شیعه می‌شد. قرطبی چه گفت؟ گفت ابن انباری گفت که به من خبر دادند در بغداد امام جماعتی اینگونه می‌خواند «و لقد نصرکم الله ببدر بسیف علی». یک سنای که شکی در سنی بودن او ندارند در بغداد امام جماعت می‌شود و اینگونه می‌خواند. من قبلاً عرض کردم که حتی در روایات شیعه این را نداریم ولی این عالم سنی سند داشته و در نماز هم می خوانده. ذهبی هم از او دفاع می‌کند و می‌گوید «کان النزاع فیه قدیما و حدیثا»، لذا چرا او را ادب کردند!؟ به قرآن بی احترامی کردند. یک عمر قرآن خوانده و استاد و مقری بزرگی است، شما به او چوب می‌زنید؟! ذهبی می‌گوید. خیلی جالب است. می‌گوید در نمازِ قرائت شاذه می خواند، خب بخواند! کان الخلاف فیه قدیما و حدیثا. حدیثا یعنی حتی در زمان من ذهبی این اختلاف هست که در نمازِ می‌توانیم قرائت شاذه را بخوانیم؟ ابن تیمیه هم با همه کارهایش این را در نکرده. عبارتش را آورده‌ام.

در چنین فضایی ابن شنبوذ آمده. نگاه ما بن ابن شنبوذ منفی بود. می‌گفتیم وای! الآن است که باید سبعة احرف و تسبیع را جا بیاندازم. این دید ما بود. من در این چند سالی که مطالعه کرده‌ام این را در هیچ کتابی ندیده ام. اگر این احتمال درست باشد و صاحبنظران که بعداً تحلیل می‌کنند به این برسند، خودش چیزی است. ثمره چیست؟ ثمره این است که ما کلاس نرفته ایم. اگر کلاس رفته بودیم از روز اول با یک ذهنیتی جلو می‌رفتیم و تمام! اما همینطور با ذهن خالی از روز اول یک احتمالی را می‌دادیم. از اینها خیلی هست. در مباحثه ما چیزهایی هست که در هیچ کجا نیست. یک وقتی باید اینها را عرض کنم تا بنویسیم. آن هایی که اختصاصی و ثمره بی سوادی ما بوده. از اینکه هیچ چیزی نمی‌دانستیم مباحثه شروع شد، لذا احتمالاتی می آمده. بعداً برای ما روشن شد که نمی‌دانستیم. یعنی توهم بوده. خیلی از آنها تا حالا مانده و مطمئن نیستیم.

خدمت شما عرض کردم. شاگرد ابن مجاهد؛ هم شاگرد ابن شنبوذ در بغداد است و هم شاگرد ابن مجاهد است. از او سؤال کردند که این دو استاد تو چه فرقی دارند؟ می‌گوید ابن مجاهد عقلش بیشتر از علمش است و ابن شنبوذ علمش بیشتر از عقلش است. من که این را می‌بینم، می‌بینم مؤید عرض من است. خیلی عجیب است. بزرگانی از علماء اهلسنت می‌خواهند از کار ابن مجاهد خودشان را بزنند. من مکرر عرض کردم که از جانب ابن مجاهد خیالتان راحت باشد و خودتان را نزنید. ابن مجاهد می‌دانست که دارد چه کار می‌کند؛ ای لیته لم یسبع؛ ثمّ، سدّس. عبارات را ببینید. او کامل می‌فهمید که دارد چه کار می‌کند.

نکته دومی که میخواهم بگویم این است؛ گلایه ای که دارم این است که میفهمم نگاه نکردهاید. این صفحهای که من میخوانم را هر روز یک چیزی اضافه کردهام. من این را عرض کنم. برای اینکه ببینیم ذهنیت شیخ و امین الاسلام طبرسی از اجماع چیست دیروز عرض کردم آنها که نمیگویند اجماع من است، میگویند اجماع امامیه. مگر نباید این ذهنیت امامیه بین علماء امامیه معلوم باشد؟! لذا از معاصرین این بزرگواران سه شاهد آوردم. تصریح کرده بودند که مذهب ما این است. یعنی خلاف برداشت صاحب حدائق است. عین همین کار را میخواهم در مورد حرف واحد عرض کنم.

اگر حرف واحد است، پس چطور اجماع کردهاند؟! اینکه تناقض است! نه، ما از فضایی که در آن زمان عادی‌ـعادی است دور بودیم. من شمردم مرحوم شیخ در تبیان بالای پانصد مرتبه از طبری اسم میبرند و از او نقل میکنند. از چیزهایی که از طبری معروف است این است –میشود که شیخ این را ندانند؟!- طبری میگوید قرائاتی که من دارم و این همه از آنها حرف میزنم «کلها حرفٌ واحد». چطور جمع میکند؟ آقای طبری تناقض میگویی؟! میگوید به فضای ما بیایید تا ببینید من چه میگویم.

پس اینکه ما بگوییم حرف واحد است و از طرفی سبعه جایز است ، تناقض است؛ این تمام نیست. اصلاً در فضای مقرین دو دو تا چهارتا بوده. به قدری فضا واضح بوده که این بزرگواران نیازی نمی دیدند که بگویند. حالا من یک عبارتی میخوانم. عنوان صفحهای که میخوانم این است: آیا شیخ طوسی تواتر قرائات را انکار کرده است؟ یعنی همان نسبتی که صاحب حدائق دادهاند را بررسی میکنیم.

قرطبی هم زمان با محقق اول است. یعنی از زمان علامه حلی جلوتر است. صاحب شرائع پنج سال بعد از ایشان وفات کردهاند. قرطبی معروف است و تفسیرش هم معروف است. نمیگوید که من و زمان من، میگوید:

> قال كثير من علمائنا كالداودي وابن أبي صفرة وغيرهما: هذه القراءات السبع التي تنسب لهؤلاء القراء السبعة، ليست هي الأحرف السبعة التي اتسعت الصحابة في القراءة بها، وإنما هي راجعة إلى حرف واحد من تلك السبعة، وهو الذي جمع عليه عثمان المصحف، ذكره ابن النحاس وغيره[1]

«قال كثير من علمائنا»؛ از سه-چهار نفر اسم میبرد. من شرح حال همه آنها را آوردهام. اینها همه بعد از چهارصد هستند. یکی از آنها ۴۰۲ است، یکی ۴۱۲ است، اینها قبل از شیخ مفید وفات کردهاند. یکی از آنها قبل از سید مرتضی است. این هایی که او اسم میبرد درست معاصر شیخ هستند. یعنی معاصرین شیخ مفید در بغداد هستند.

«كالداودي وابن أبي صفرة وغيرهما: هذه القراءات السبع التي تنسب لهؤلاء القراء السبعة، ليست هي الأحرف السبعة التي اتسعت الصحابة في القراءة بها »؛ قرائات سبع است اما اینها احرف سبعه نیستند. مهم بعدش است؛ صریح میگوید:**«وإنما هي راجعة إلى حرف واحد من تلك السبعة»**؛ سؤال؛ هفت قرائت است، یعنی چه «راجعة الی حرف واحد»؟! توضیح بده. اینکه تناقض است. اما اینکه چه میخواهد توضیح بدهد، مفصل از آن بحث میکنیم.

من میخواهم بگویم این جور نیست که شما بگویید شیخ که تناقض نمیگوید، بلکه این در فضای تفسیر رایج بوده. میگوید سنی و شیعه همه میگفتند قرائات سبع حرف واحد است. طبری هم گفته. میگوید این همه قرائات! میگوید بله، مانعی ندارد. من برای شما توضیح میدهم. پس در ذهنیت مفسرین این یک چیز جا افتادهای بوده؛ یعنی با اینکه قرائات زیاد است اما حرف

واحد است.

---

[1]تفسير القرطبي (١/ ۴۶)

بازبینی #2
ایجاد شده 16 آوریل 2024 15:47:21 توسط ... .
به روزرسانی شده 25 مه 2024 13:25:55 توسط ... .